УДК 159.9:316.48:347.963
DOI https://doi.org/10.32782/2709-3093/2026.5/18

Марченко О.Г.
https://orcid.org/0000-0003-1007-9560
Харківський національний університет внутрішніх справ

ПСИХОЛОГІЧНІ ТЕОРІЇ СОЦІАЛЬНОГО КОНФЛІКТУ ЯК НАУКОВЕ ПІДГРУНТЯ МЕДІАТИВНОЇ ПРАКТИКИ

У статті здійснено теоретико-методологічний аналіз провідних психологічних теорій соціального конфлікту як фундаменту для оптимізації сучасної медіативної практики в Україні. Актуальність дослідження зумовлена загостренням суспільних викликів, зростанням рівня стресу та необхідністю впровадження ефективних інструментів альтернативного врегулювання спорів в умовах воєнного стану, коли адміністративно-правові механізми стають менш гнучкими.

Методологічну базу роботи становлять психоаналітична парадигма (З. Фройд) та когнітивно-поведінковий підхід (А. Бек, М. Дойч). Автором обґрунтовано, що психоаналітичний підхід надає медіатору необхідні інструменти для роботи з несвідомими механізмами психологічного захисту сторін (проєкцією, раціоналізацією, заміщенням), що сприяє екологічному контейнеруванню емоцій та відновленню раціонального зв'язку з реальністю.

Окрему увагу приділено когнітивній моделі конфлікту, що дозволяє трансформувати деструктивні пізнавальні схеми – такі як «тунельний зір», «ілюзія власної правоти» та «фундаментальна помилка атрибуції». Доведено, що застосування комунікативних технік рефреймінгу, децентрації та мікротехнік запитань є визначальним фактором для детоксикації мови конфлікту та переорієнтації учасників спору з жорстких позицій на їхні глибинні інтереси.

У роботі проаналізовано відповідність психологічних інструментів медіатора нормативним вимогам Закону України «Про медіацію» та Кодексу етики медіатора Національної асоціації медіаторів України (НАМУ). Доведено, що глибоке розуміння психологічної природи конфлікту не лише забезпечує дотримання принципу неупередженості, а й гарантує технологічну ефективність процедури. Результати дослідження окреслюють перспективи подальшого вивчення ролі медіативної компетентності у розробці систем внутрішньоуніверситетського врегулювання конфліктів та онлайн-медіації в умовах хронічного стресу суспільства.

Ключові слова: *соціальний конфлікт, медіація, психодинамічний підхід, когнітивне спотворення, рефреймінг, децентрація, психологічний захист, медіативна компетентність, емоційне контейнерування, психологічне підґрунтя медіації.*

Постановка проблеми. У сучасних реаліях суспільного розвитку дослідження конфлікту як складного соціально-психологічного феномену набуває критичного значення. Специфіка глобальних викликів, вектори державного поступу та високий рівень загального психоемоційного напруження вимагають системного перегляду багатофакторної природи, структурно-змістових характеристик соціального конфлікту, деструктивного впливу конфліктної взаємодії на динаміку суспільного розвитку, а також впровадження альтернативних інструментів врегулювання конфліктів. У зв'язку із зазначеним наукова дискусія довкола цієї проблематики є надзвичайно актуальною.

Особливої злободенності ця проблема набуває в умовах повномасштабної війни росії проти України, коли міжособистісні та міжгрупові суперечності загострилися через травматичний досвід та хронічний стрес, натомість традиційні адміністративно-правові можливості управління ними суттєво обмежуються. Це зумовлює необхідність пошуку та теоретичного обґрунтування мирних, партисипативних способів вирішення колізій, серед яких провідне місце посідає медіація. Потреба у практичному застосуванні медіативних технологій, своєю чергою, актуалізує глибоке переосмислення фундаментальних психологічних теорій соціального конфлікту, які виступають

© Марченко О.Г., 2026
Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

надійним науково-методологічним підґрунтям для діяльності сучасного медіатора.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-методологічний фундамент дослідження конфліктів є міждисциплінарним, проте саме в межах психологічної науки накопичено значний масив знань щодо внутрішніх та інтеракційних механізмів виникнення суперечностей. У межах психологічного та соціогуманітарного вимірів соціального конфлікту класичні парадигми (психоаналітична, біхевіоральна, когнітивна) досліджували такі зарубіжні вчені, як З. Фройд, К. Левін, Л. Козер, М. Дойч, а також представники гарвардської школи переговорів Р. Фішер та В. Юрі. У вітчизняному науковому дискурсі вагомий внесок у вивчення загальної психології конфлікту, його динаміки та детермінант внесли такі дослідники, як Г. Ложкін, Н. Пов'якель, О. Блінов, М. Пірен та інші.

Водночас із прийняттям в Україні Закону «Про медіацію» (2021) та загостренням суспільних викликів, вектор наукових пошуків змістився в бік прикладного застосування конфліктологічних знань щодо альтернативних способів вирішення протиріч, одним з яких є медіація. Зміст, сутнісні ознаки, процедуру та галузеву специфіку медіації досліджували науковці О. Белінська, Т. Білик, Г. Єрьоменко, Н. Крестовська, К. Канішева, К. Наровська, Л. Романадзе, Л. Момот, Ю. Притика, Д. Проценко, Ю. Сліпченко, Г. Ульянова, С. Чернета та ін. Питання психологічного супроводу медіації, формування медіативної компетентності та специфіки роботи медіатора в різних сферах активно розробляють сучасні українські науковці, зокрема Л. Романова, О. Барабаш, Н. Коваль, Т. Синявська, С. Пасічник та В. Землянська.

Попри наявність ґрунтовних праць, досі недостатньо висвітленим залишається аспект безпосередньої екстраполяції класичних психологічних теорій на алгоритми медіативної процедури в умовах воєнного стану, коли психоемоційний стан сторін вимагає від медіатора глибшого розуміння несвідомих механізмів захисту та когнітивних упереджень учасників спору.

Постановка завдання. Мета статті полягає в теоретико-методологічному аналізі провідних психологічних теорій соціального конфлікту та обґрунтуванні їхньої ролі як фундаментального наукового підґрунтя для формування та оптимізації сучасної медіативної практики в Україні.

Для досягнення мети дослідження використано комплекс методів: аналіз наукової літератури з метою уточнення сутності ключових понять дослідження, правовий аналіз змісту положень нормативних документів, що регламентують процедуру медіації, статус і компетентність медіатора; системний підхід – для формулювання висновків за результатами дослідження; прогностичний – для визначення перспектив подальших розвідок.

Виклад основного матеріалу. Теоретичне підґрунтя дослідження становять концепції, які визначають філософсько-соціологічний вимір і психологічну детермінацію конфлікту. Так, у філософському контексті будь-який конфлікт є наслідком дії закону діалектичної єдності та боротьби протилежностей. Розв'язання зазначеної суперечності є рушійною силою розвитку, насамперед це стосується розвитку суспільства, матеріальних відносин, взаємодії суб'єктів і груп, їхньої суспільно-політичної свідомості.

У соціальному конфлікті йдеться про конфлікт цінностей, інтересів, ідентифікації, що проявляється у зіткненні певних сил і позицій (державних, політичних, групових, релігійних тощо). Серед різноманітних сфер конфліктної соціальної взаємодії виділяють політичну, міжособистісну, економічну, партійну, релігійну, міждержавну та ін. Особливою формою прояву такої суперечності є протистояння громадянина та суспільства, а також протиріччя між особами різних типів спрямованості особистості.

Якщо філософський і соціологічний підходи фіксують переважно макроструктурні параметри соціального протистояння, то психологічний вимір дозволяє виявити суб'єктивний зміст конфлікту, особливості його сприйняття, переживання та транслювання учасниками через призму їхнього індивідуального досвіду. Тому вивчення психологічних основ медіативної практики вимагає ретельного аналізу класичних психологічних парадигм конфліктної взаємодії, які по-різному трактують детермінанти конфліктної поведінки (див. табл. 1).

У табл. 1 систематизовано положення наукових праць [1; 2; 4].

Першим фундаментальним підґрунтям для розуміння ірраціональної та високоемоційної поведінки сторін у конфлікті є психодинамічна (психоаналітична) теорія З. Фройда, який визначав внутрішній конфлікт передумовою та проявом руху й динаміки душевного життя особистості. Розв'язок і розвиток психіки позначений боротьбою між її компонентами: «Воно» (Id), «Я» (Ego) і «Над-Я» (Superego) [1].

«Воно» є найглибшим компонентом у структурі психіки, цариною несвідомого й первинних інстинктів (бажання володарювати, деструктивні інтенції). «Воно» є вільним від соціальних норм, не визнає настанов на самозбереження, а прагне лише

Таблиця 1

Теоретичні підходи до пояснення конфлікту та їх прикладне значення

Психологічний підхід / Теорія	Що пояснює в конфлікті?	Як це використовує медіатор на практиці?
Психоаналітичний підхід *(З. Фройд, К. Юнг)*	Пояснює дію несвідомих механізмів захисту (проєкція, раціоналізація, заміщення), коли власні деструктивні інтенції приписуються опоненту.	Медіатор розуміє природу ірраціональної поведінки, не реагує на неї особисто, використовує кокус для контейнування емоцій.
Теорія динамічних систем / Полімотиваційні теорії *(К. Левін)*	Конфлікт як зіткнення внутрішніх і зовнішніх сил та потреб («хочу, але боюсь»), рух у психологічному полі сил.	Медіатор керує атмосферою переговорів через правила (контрактинг), допомагає перейти від жорстких позицій до глибинних інтересів.
Когнітивний підхід *(А. Бек, М. Дойч, Л. Фестінгер)*	Пояснює викривлення сприйняття, «тунельний зір» сторін, когнітивний дисонанс, коли кожен бачить лише власну правоту.	Медіатор використовує техніки рефреймінгу, децентрації та мікротехніки запитань для розширення та перебудови когнітивного поля сторін.
Гуманістичний підхід *(А. Маслоу, К. Роджерс)*	Конфлікт як наслідок незадоволення базових або вищих актуальних потреб особистості.	Виступає фундаментом для концепції переговорів за інтересами, орієнтує на виявлення первинних людських потреб.

до задоволення потреб за принципом задоволення. Натомість «Над-Я» формується внаслідок інтеріоризації дитиною суспільних норм і цінностей батьків у процесі соціалізації. «Над-Я» трансформує зовнішній контроль у самоконтроль (совість). «Я» є складником психіки, який відповідає за прийняття рішень, зв'язок із навколишнім середовищем та діє за принципом реальності, намагаючись зберегти цілісність організму та знайти соціально прийнятні рішення для задоволення бажань [1].

У ситуації гострого конфлікту «Воно» і «Над-Я», як правило, об'єднуються проти упослідженого «Я». Якщо вони стають надто сильними, їм удається послабити «Я», порушивши або знищивши його адекватний зв'язок із реальністю [2]. Ця деструктивна коаліція пояснює поведінку сторін на стадії ескалації конфлікту. Первинні імпульси й агресивні тенденції («Воно») у поєднанні з жорсткими, догматизованими внутрішніми установками («Над-Я») повністю блокують раціональне мислення. Як наслідок, «Я» втрачає зв'язок із реальністю, що проявляється у висуванні ультимативних вимог до протилежної сторони та ірраціональній комунікації.

В умовах воєнного стану, коли хронічний стрес руйнує базове почуття безпеки, у сторін спору гіпертрофуються несвідомі механізми психологічного захисту [3]:

- *проєкція* – наділення опонента власними негативними рисами та інтенціями;
- *раціоналізація* – пошук псевдологічних виправдань своїй жорсткій позиції;
- *заміщення* – перенесення агресії з недоступного об'єкта на доступний.

Практичне значення психодинамічного підходу для медіатора полягає у розумінні того, що задекларована стороною «жорстка позиція» – це не просто прояв свідомої ворожості, а первинний захисний «панцир» ослабленого психічного апарату. Професійна діяльність медіатора в межах цього підходу реалізується як технологічна послідовність дій з повернення «Я» до реальності (див. табл. 2).

Таблиця 2

Технологічний алгоритм медіації в психодинамічному вимірі

Етап медіаційної процедури	Психологічний зміст процесу	Операційні дії медіатора
Початковий етап (Спільна сесія)	Контейнування деструктивних імпульсів «Воно»	Виконання ролі «зовнішнього контейнера» емоцій. Запровадження чітких правил (контрактингу) для зниження афекту та збереження комунікативного простору.
Проміжний етап (Кокус / Індивідуальна сесія)	Послаблення захисних механізмів особистості.	Створення безпечного середовища. Допомога стороні відокремити ірраціональні страхи від фактів, що знижує тривогу без ризику «втратити обличчя».
Етап генерації рішень (Тест на реальність)	Повернення «Я» до принципу реальності.	Виведення з полону ілюзій «Над-Я» про тотальну правоту. Застосування інструментів BATNA та WATNA через систему рефлексивних запитань.

У табл. 2 систематизовано положення та висновки наукових праць [7–10].

Якщо психодинамічний підхід допомагає медіатору стабілізувати психоемоційний стан сторін, то фаза конструктивного діалогу вимагає роботи з інформацією «тут і тепер», що й актуалізує когнітивно-поведінковий підхід як теоретичне підґрунтя подолання ментальних спотворень і реалізації комунікативних технологій рефреймінгу. Спирання на когнітивно-поведінковий підхід і когнітивно орієнтовану соціогуманітарну конфліктологію, на противагу психоаналізу, зміщує факус на процеси сприйняття й інтерпретації змісту інформаційних сигналів від конфліктуючих сторін. Якщо психоаналіз шукає коріння проблем у переживаннях минулого досвіду, то когнітивно-поведінкова методологія підкреслює домінантну роль актуальних думок і поточних патернів поведінки [4].

У контексті конфлікту цей підхід зосереджений на процесах мислення, які безпосередньо передують конфліктній поведінці та детермінують вибір стратегій здолання протиріччя [5]. Деструктивний перебіг конфлікту є наслідком деформації пізнавальних схем – когнітивних спотворень, серед яких найчастіше виникають:

- *«тунельний зір»* (селективне сприйняття, коли фіксуються виключно негативні дії опонента);
- *«ілюзія власної правоти»* (егоцентрична переконаність у бездоганності своєї позиції);
- *«фундаментальна помилка атрибуції»* (пояснення власних промахів зовнішніми обставинами, а помилок опонента – його деструктивною природою).

У когнітивно-поведінковому підході основними інструментами медіатора є комунікативні техніки рефреймінгу, феномен децентрації та робота з автоматичними думками через мікротехніки запитань.

Рефреймінг (від англ. *reframe* – заново пристосувати, по-новому сформулювати) передбачає зміну точки зору чи способу пред'явлення проблеми. На відміну від негативно забарвленого фрейму сторони, рефреймінг є складною навичкою, тісно пов'язаною з активним слуханням. Він виступає частиною «трансформації конфлікту», здійснюючи зсув рівнів абстракції та змінюючи спосіб класифікації слів у зв'язку з іншими поняттями.

У практиці медіації рефреймінг реалізує низку критично важливих функцій:

1. *Детоксикація мови* – видалення звинувачень, образ та агресивних висловів;

2. *Спрямування уваги на позитив* – усунення деструктивних елементів мови особистості;

3. *Зосередження на інтересах* – відмова від посилань на позиції та виявлення базових потреб;

4. *Фокусування на майбутньому* – переорієнтація з минулих образ на майбутні інтереси;

5. *Акцент на деталях* – перехід від широких загальних заяв до конкретних дій;

6. *Двостороннє формулювання проблеми* – уникнення однобічних егоцентричних оцінок [6–8].

У медіації застосовується також *«рефреймінг змісту»* (трансформація сенсу стимулу чи контексту без його фактичної зміни), що дозволяє переорієнтувати весь тон дискусії, адже зміна мови трансформує сприйняття, а змінене сприйняття веде до зміни поведінки. При цьому рефреймінг має бути явно чи неявно прийнятий самими сторонами конфлікту [9; 10].

Рефреймінг у процедурі медіації виступає безпосереднім тригером децентрації. Децентрація – це соціально-психологічний феномен, який забезпечує здатність людини поступатися своєю егоцентричною позицією, сприймати, розуміти погляди та усвідомлювати цінності інших людей. Джерелом децентрації є спілкування, під час якого зіткнення протилежних поглядів стимулює суб'єкта до перетворення системи образів і понять у власній пізнавальній позиції. Якщо гостра ескалація блокує децентрацію та замикає людину в «тунельному зорі», медіатор через рефреймінг розширює це звужене сприйняття. Трансформуючи фрейм проблеми, медіатор допомагає стороні інтегрувати свою позицію з позицією опонента у нову, спільну реальність. Досягнення сторонами децентрації є головним свідченням успішної когнітивної трансформації [11; 12].

Для ефективної реалізації цих завдань медіатор застосовує техніку активного слухання та мікротехніки запитань, що дозволяють виявити *автоматичні думки* (внутрішні розмови з самим собою, які виникають при афективних розладах внаслідок когнітивних викривлень). Активне слухання дозволяє медіатору «читати між рядків», помічати невизнані емоції, які перешкоджають переходу до переговорів [13]. Воно реалізується через невербальну комунікацію, уточнення, перефразування, резюмування, парафраз та віддзеркалення почуттів. Важливим інструментом є також техніка *«Кільце»*:

1) поставити запитання;
2) вислухати;
3) повторити сказане;
4) перевірити розуміння;
5) поставити наступне запитання.

Професійно структурована система запитань базується на принципах нейтральності й недирективності, переводячи фокус сторін з емоцій та вимог на інтереси й потреби (див. табл. 3).

Подолання когнітивних спотворень інструментами медіації подано в табл. 4.

Табл. 3, 4 складено з урахуванням рекомендацій, викладених у [14].

Варто наголосити, що прикладний вимір медіації в Україні безпосередньо регламентується Законом України «Про медіацію» [15], який визначає правові засади та фундаментальні принципи цієї процедури – зокрема, добровільність, конфіденційність, самовизначення сторін, а також незалежність, нейтральність та неупередженість самого посередника. Ці засади поглиблюються у Кодексі етики медіатора Національної асоціації медіаторів України (НАМУ) [16], де особливий акцент робиться на професійній компетентності фахівця та його здатності діяти без оціночних суджень щодо позицій, поведінки чи рішень сторін. Водночас нормативні вимоги щодо неупередженості та нейтральності медіатора потребують не просто декларативного виконання, а володіння гнучким інструментарієм психологічного регулювання. Саме класичні психологічні теорії дають змогу на операційному рівні реалізувати ці правові та етичні стандарти: наприклад, збалансувати емоційні сплески сторін або трансформувати когнітивні упередження через техніки децентрації та активного слухання, забезпечуючи тим самим реальне втілення принципу нейтральності у медіаційному процесі.

Висновки. Проведений теоретико-методологічний аналіз дозволяє стверджувати, що класичні та сучасні психологічні теорії соціального конфлікту виступають безпосереднім операційним підґрунтям для оптимізації медіативної практики в Україні, особливо в умовах воєнного стану.

1. Доведено, що психодинамічна парадигма З. Фройда забезпечує медіатора інструментами розуміння ірраціональної поведінки конфліктантів. Установлено, що деструктивна коаліція «Воно» та «Над-Я» блокує его-структури особистості, трансформуючи захисні механізми (проєкцію, раціоналізацію) у жорсткі екзальтовані позиції. Обґрунтовано, що застосування кокусу є інструментом екологічного контейнерування емоцій та реставрації функцій «Я» на засадах принципу реальності через оцінку альтернатив BATNA та WATNA.

Таблиця 3

Система мікротехнік запитань у когнітивно-поведінковому просторі медіації

Вид запитання	Мета застосування	Прикладний інструментарій медіатора
Відкриті	Заохочення до розгорнутої відповіді, з'ясування фрейму особистості.	*«Як ви бачите ситуацію, яка склалася?», «Розкажіть, що саме сталося?»*
Закриті	Уточнення конкретних фактів, дат, отримання однозначної відповіді.	*«Чи підписували ви цей документ?», «Чи відбулася зустріч вчора?»*
Циркулярні / Гіпотетичні	Стимулювання децентрації особистості, розвиток емпатії.	*«Як ви гадаєте, що в цій ситуації найбільше хвилює іншу сторону?», «Що відкриває розуміння її позиції?»*
Проєктивні	Перенесення уваги з минулого в майбутнє, моделювання виходу з кризи.	*«Уявіть, що завтра проблему вирішено. Яким буде ваш перший крок?», «Що має статися для руху далі?»*
Уточнюючі / Фокусуючі	Звуження дискусії до конкретної конструктивної деталі, центрування	*«Ви згадали про кілька випадків. Давайте зупинимося на останньому. Що там відбулося?»*

Таблиця 4

Проєкція когнітивних спотворень на інструменти медіації

Когнітивне спотворення у сторін	Психологічний зміст деструкції	Інструмент медіатора (Екстраполяція в практику)
«Тунельний зір» *(Селективне сприйняття)*	Фіксація виключно на негативних діях опонента, ігнорування конструктиву.	Рефреймінг змісту та контексту: переформатування негативних звинувачень у нейтральні формулювання інтересів.
Фундаментальна помилка атрибуції	Власні промахи – через обставини, помилки опонента – через його «деструктивну природу».	Децентрація: Зміна егоцентричної позиції через техніки активного слухання та циркулярні запитання.
«Ілюзія власної правоти»	Тотальна переконаність у бездоганності своєї позиції, блокування компромісів.	Робота з автоматичними думками: Проведення «тесту на реальність» через мікротехніки запитань (BATNA / WATNA).

2. З'ясовано, що когнітивно-поведінковий підхід переорієнтовує увагу посередника на подолання когнітивних спотворень сторін («тунельного зору», «ілюзії власної правоти», «фундаментальної помилки атрибуції»). Ключовою комунікативною технологією тут виступає рефреймінг, який виконує функції детоксикації мови, реконтекстуалізації смислів та децентрації сприйняття, що дозволяє змінити первинний деструктивний фрейм взаємодії на конструктивний чи нейтральний.

3. Інтеграція зазначених підходів у діяльність медіатора дозволяє здійснювати гнучкий перехід від стабілізації психоемоційного стану учасників спору (психодинамічний вимір) до раціональної перебудови їхнього інформаційно-комунікативного простору (когнітивний вимір).

Перспективи подальших розвідок у цьому напрямі пов'язані з емпіричним дослідженням специфіки формування інформаційної культури та медіативної компетентності викладачів вищої школи в межах розробки систем внутрішньоуніверситетського врегулювання конфліктів, а також із вивченням особливостей психологічного супроводу онлайн-медіації в умовах тривалого хронічного стресу суспільства.

Список літератури:

1. Фройд З. Нарис психоаналізу. Частина 2. Практичні завдання. *Український психоаналітичний журнал*. 2023. № 1(2). С. 60–66. DOI: https://doi.org/10.32782/upj/2023-2-8.

2. Зубарєв О. Фройд і війна. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Соціологічні дослідження сучасного суспільстві*. 2023. Вип. 51. С. 7–16. DOI: https://doi.org/10.26565/2227-6521-2023-51-01

3. Кулік Ю. Негативні автоматичні думки в осіб з проявами депресії під час воєнного стану. *Особистість в екстремальних умовах: матеріали XI Всеукраїнської науково-практичної конференції*. Львів, 2024. С. 139–141. URL: https://lnu.edu.ua/ (або офіційний сайт конференції).

4. Білогур В., Сивохоп Е., Семаль Н., Скрипченко І., Карабанов Є. Вплив когнітивно-поведінкової терапії (КПТ) та методів спортивної психології на розвиток ментальної стійкості спортсменів. *Humanities studies*. 2025. Вип. 22 (99). С. 156–168. DOI: https://doi.org/10.32782/hst-2025-22-99-17.

5. Кожанов П. Ю. Стратегії поведінки в конфліктних ситуаціях. *Філософія спілкування*. 2025. № 11. С. 204–214. URL: https://www.google.com/search?q=https://philosophy.kh.ua.

6. Кучеренко С. Образний рефреймінг як метод першої психологічної допомоги студентам в умовах війни. *Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору*. 2024. Вип. 92 (I). С. 51–60. DOI: https://doi.org/10.38014/osvita.2023.92.05.

7. Поліщук О. Рефреймінг як комунікативна навичка медіатора. *Комунікація як чинник транспарентності соціальної взаємодії: психологічний, історичний, правовий, економічний та політичний виміри: матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф.* Тернопіль: ЗУНУ, 2024. Т. 1. С. 89–93. https://dspace.wunu.edu.ua/

8. Field R. Lockdown Dispute Resolution 101 #17: Effective communication strategies – Reframing in lockdown: Part 1. 2020. URL: https://adrnetwork.blog/2020/04/28/lockdown-dispute-resolution-101-17-effective-communication-strategiesreframing-in-lockdown-part-1/.

9. Greco S., Jermini-Martinez Soria C. Mediators' reframing as a constitutive element of a reconciliatory argumentative style. *Journal of Argumentation in Context*. 2021. Vol. 10(1). P. 73–96. DOI: https://doi.org/10.1075/jaic.20019.gre.

10. King D. Reframing in Mediation and Negotiation. 2016. URL: https://www.donitakinglaw.com/mediation/reframing-in-mediation-and-negotiation

11. Скороходько К. В. Психологічні особливості децентрації особистості. *Вісник психології і педагогіки*. 2012. Вип. 9. URL: https://www.psyh.kiev.ua.

12. Putnam L. L. Transformation as a critical moment in negotiations. *Negotiation Journal*. 2004. Vol. 20(2). P. 275–295. DOI: https://doi.org/10.1111/j.1571-9979.2004.00023.x.

13. Bogdanoski T. The importance and challenge of active listening in mediation. *Australasian Dispute Resolution Journal*. 2009. Vol. 20, No. 4. P. 201–206. https://www.austlii.edu.au.

14. Волинець В. Техніки та методи медіації, які корисно застосовувати в роботі юриста. *Юридична Газета*. 2024. № 9 (715). URL: https://yur-gazeta.com/publications/practice/mizhnarodniy-arbitrazh-ta-adr/tehniki-ta-metodi-mediaciyi-yaki-korisno-zastosovuvati-v-roboti-yurista.html

15. Про медіацію: Закон України від 16.11.2021 р. № 1875-IX. Відомості Верховної Ради України. 2022. № 7. Ст. 51. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20.

16. Кодекс етики медіатора: прийнятий Національною асоціацією медіаторів України (НАМУ). URL: https://namu.com.ua/kodeks-etyky.

Marchenko O.G. PSYCHOLOGICAL THEORIES OF SOCIAL CONFLICT AS A SCIENTIFIC BASIS FOR MEDIATION PRACTICE

The article provides a theoretical and methodological analysis of leading psychological theories of social conflict as a foundation for optimizing contemporary mediation practice in Ukraine. The relevance of the study is driven by the intensification of societal challenges, rising stress levels, and the necessity of implementing effective alternative dispute resolution tools under martial law, when administrative-legal mechanisms become less flexible.

The methodological framework of the study comprises the psychoanalytic paradigm (S. Freud) and the cognitive-behavioral approach (A. Beck, M. Deutsch). The author argues that the psychodynamic approach provides mediators with the necessary tools to address the parties' unconscious psychological defense mechanisms (projection, rationalization, displacement), which facilitates the ecological containment of emotions and the restoration of a rational connection with reality.

Particular attention is paid to the cognitive model of conflict, which allows for the transformation of destructive cognitive schemas, such as «tunnel vision», «the illusion of being right», and «the fundamental attribution error». It is demonstrated that the application of communicative technique – specifically reframing, decentration, and micro-questioning – is a decisive factor in detoxifying the language of conflict and reorienting disputants from rigid positions toward their underlying interests.

The study analyzes the alignment of psychological mediation tools with the regulatory requirements of the Law of Ukraine «On Mediation» and the Code of Ethics for Mediators of the National Association of Mediators of Ukraine (NAMU). It is proven that a profound understanding of the psychological nature of conflict not only ensures adherence to the principle of impartiality but also guarantees the procedural effectiveness of mediation. The research results outline prospects for further study of the role of mediation competence in the development of university-based conflict resolution systems and online mediation in the context of chronic societal stress.

Keywords: *social conflict, mediation, psychodynamic approach, cognitive bias, reframing, decentration, psychological defense, mediation competence, emotional containment, psychological foundations of mediation.*

Дата першого надходження статті до видання: 23.07.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 14.08.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 23.10.2026